

Úřad vlády
České republiky

Jak efektivně a odpovědně zadávat prompty generativní AI?

Playbook

Autorský kolektiv AI ambasadorů Úřadu vlády České republiky

1. Proč na promptu záleží?

Generativní umělá inteligence (AI) se pro mnoho zaměstnanců stává běžným pracovním nástrojem. Dokáže pomoci se zpracováním informací, přípravou podkladů, shrnováním dokumentů, tvorbou návrhů textů nebo analýzou různých variant řešení. Kvalita výsledku však není dána pouze schopnostmi modelu. Ve velké míře závisí na tom, jakým způsobem je úkol zadán. Právě zadání, které AI poskytujeme, označujeme jako **prompt**.

Prompt
je instrukce nebo soubor instrukcí, na jejichž základě AI vytváří odpověď. Stejně jako lidský kolega potřebuje jasné zadání, aby mohl odvést kvalitní práci, tak potřebuje i AI dostatek informací o tom, co od ní očekáváme.

Proč stejné zadání může vést k různě kvalitním výsledkům?

Mnoho lidí předpokládá, že AI „pochopí“, co mají na mysli, i když formulují požadavek velmi stručně. Ve skutečnosti však model pracuje pouze s informacemi, které dostane. Pokud je zadání nejasné nebo příliš obecné, AI si musí chybějící informace domýšlet. Výsledkem pak bývá odpověď, která sice může působit přesvědčivě, ale nemusí odpovídat naší skutečné potřebě.

Porovnejme dva příklady:

Obecné zadání:
“Napiš něco o kyberbezpečnosti”

Takový prompt může vést k velmi široké odpovědi. AI neví:

- komu je text určen,
- jak podrobný má být,
- zda má být odborný nebo srozumitelný pro laiky,
- jaký formát výstupu uživatel očekává.

Přesnější zadání:
“Vysvětli základní pravidla kyberbezpečnosti pro zaměstnance veřejné správy. Uveď pět nejdůležitějších doporučení, stručně vysvětli jejich význam a přidej konkrétní příklad z běžné praxe.”

V tomto případě AI dostala jasný úkol, cílovou skupinu i požadovaný formát. Výsledek bude zpravidla výrazně užitečnější a bude vyžadovat méně následných úprav.

Nejde tedy o to, zda AI „umí“ odpovědět, ale zda jí dokážeme dostatečně přesně sdělit, co potřebujeme.

Jak kvalita promptu ovlivňuje přesnost, použitelnost a rychlost práce?

Dobře formulovaný prompt přináší několik výhod.

Vyšší přesnost
Čím jasněji definujeme úkol, tím menší je prostor pro nesprávnou interpretaci. AI se může více soustředit na požadovaný problém a méně na odhadování našeho záměru.

Například místo zadání:
“Shrň tento dokument.”
je vhodnější napsat:
“Shrň tento dokument do deseti bodů. Zaměř se na navrhovaná opatření, termíny plnění a identifikovaná rizika.”

Lepší použitelnost
Odpověď nemá být pouze správná, ale také prakticky využitelná. Pokud určíme požadovaný formát, získáme výstup, který lze snáze použít v každodenní agendě.

Příklad:
“Připrav výstup ve formě stručného manažerského shrnutí na jednu stranu.”
nebo
“Výsledky prezentuj v tabulce s výhodami, nevýhodami a riziky jednotlivých variant.”

Úspora času
Mnoho uživatelů tráví čas opakovaným přepracováváním odpovědí, protože původní zadání nebylo dostatečně konkrétní. Lepší prompt na začátku často znamená méně doplňujících dotazů a rychlejší dosažení požadovaného výsledku.

Investice několika desítek sekund do promyšleného zadání může ušetřit několik minut až desítek minut následných úprav.

Dobrý prompt není technická dovednost určená pouze specialistům. Je to způsob, jak jasně formulovat své potřeby a efektivně komunikovat s nástrojem AI. Čím lépe popíšeme úkol, kontext a očekávaný výstup, tím vyšší je pravděpodobnost, že získáme odpověď, která bude přesná, použitelná a skutečně nám usnadní práci.

Kvalita výstupu odpovídá kvalitě zadání. AI nemůže odhadnout to, co jsme neřekli. Čím jasnější instrukce, tím lepší výsledek.

2. Základní pravidla dobrého promptu

Mnoho uživatelů začíná práci s generativní AI jednoduchými požadavky typu „shrň tento dokument“, „napiš e-mail“ nebo „vysvětli mi problematiku“. Přestože i taková zadání mohou přinést použitelný výsledek, spíše vedou k odpovědím, které jsou obecné, neúplné nebo neodpovídají naší skutečné potřebě.

Dobrý prompt pomáhá AI pochopit nejen samotný úkol, ale také souvislosti, očekávání a podobu výsledku. Čím lépe je zadání strukturované, tím vyšší je pravděpodobnost, že získáme kvalitní odpověď.

Pro běžnou práci lze využít jednoduchý **princip 4P**, který představuje čtyři základní součásti kvalitního promptu:

Popis úkolu	Poskytnutí kontextu	Požadavky k úkolu	Požadovaný výstup

Tento postup je univerzální a lze jej použít téměř pro jakýkoliv typ práce s AI – od přípravy podkladů a analýz až po tvorbu e-mailů nebo shrnutí dokumentů.

Popis úkolu – co má AI udělat?

První a nejdůležitější částí promptu je jasné vymezení úkolu. AI musí pochopit, co má vykonat.

Úkol má být formulován jednoznačně a konkrétně. Čím přesněji popíšeme co chceme, tím relevantnější odpověď zpravidla získáme.

Příklad

Méně vhodné:

Potřebuji pomoct s dokumentem.

Vhodnější:

Shrň následující dokument a identifikuj hlavní navrhovaná opatření.

V druhém případě je jasné, co má být výsledkem práce AI.

Příklady úkolů

- Shrň dokument.
- Vysvětli odborný text.
- Porovnej navrhované varianty řešení.
- Navrhni strukturu prezentace.
- Připrav návrh odpovědi na e-mail.
- Identifikuj hlavní rizika navrženého opatření.

Poskytnutí kontextu – proč a pro koho úkol vzniká?

Samotný úkol nestačí. Stejné zadání lze provést mnoha způsoby podle toho, kdo bude výstup používat a k jakému účelu slouží.

Kontext pomáhá AI pochopit širší souvislosti a přizpůsobit odpověď konkrétní situaci.

Příklad

Bez kontextu:

Připrav shrnutí tohoto materiálu.

S kontextem:

Připrav shrnutí tohoto materiálu pro vedoucího odboru. Potřebuji rychlý přehled hlavních doporučení před jednáním pracovní skupiny.

V prvním případě AI neví, komu je shrnutí určeno. Ve druhém získává důležitou informaci o účelu i cílové skupině, a může proto vytvořit relevantnější odpověď.

Mezi užitečné informace patří například:

- účel výstupu,
- cílová skupina,
- oblast agendy,
- úroveň odbornosti adresáta,
- organizační nebo procesní souvislosti.

Požadavky k úkolu – jaké podmínky má výstup splňovat?

Požadavky představují pravidla, která má AI při zpracování dodržet. Pomáhají omezit příliš široké nebo nevhodné odpovědi a usměrňují způsob zpracování úkolu.

Požadavky pomáhají získat odpověď podle našich potřeb.

Příklad

Méně vhodné:

Porovnej tyto varianty.

Vhodnější:

Porovnej tyto varianty. Zaměř se na finanční náročnost, administrativní dopady a možná rizika. Zachovej neutrální a analytický styl.

Mezi časté požadavky patří:

- styl komunikace a cílová skupina
- rozsah odpovědi,
- úroveň detailu,
- zaměření na konkrétní témata, oblast agendy,
- použití odborné terminologie a způsob argumentace.

Příklady požadavků

- Piš věcně a neutrálně.
- Zaměř se pouze na ekonomické dopady.
- Nepoužívej odborný žargon.
- Uveď pouze ověřitelné informace.
- Zpracuj text stručně a bez opakování.

Požadovaný výstup – jak má výsledek vypadat?

Ani kvalitní obsah nemusí být užitečný, pokud není prezentován ve vhodné podobě. Proto je vhodné AI sdělit, jakou formu výsledku očekáváme.

Díky tomu lze výstup snáze využít při další práci bez nutnosti rozsáhlých úprav.

Příklad

Méně vhodné:

Zhodnoť navrhované opatření.

Vhodnější:

Zhodnoť navrhované opatření a výsledek prezentuj v tabulce se sloupci Výhody, Nevýhody, Rizika a Doporučení.

Takto AI nejen ví, co má udělat, ale také jak má výsledek vypadat.

Příklady požadovaných výstupů:

- stručné shrnutí,
- přehled v bodech,
- tabulka,
- návrh e-mailu,
- briefing na jednu stranu,
- seznam doporučení,
- prezentace ve formě osnovy.

Součástí požadovaného výstupu může být také:

- počet bodů,
- délka textu,
- struktura odpovědi,
- členění do kapitol nebo tabulek.

Nejčastější příčinou neuspokojivých odpovědí není nedostatek schopností AI, ale nedostatek informací v zadání. Pokud prompt obsahuje **jasně definovaný úkol, potřebný kontext, konkrétní požadavky a požadovanou podobu výstupu**, výrazně roste pravděpodobnost, že získáte **použitelný výsledek** již na první pokus.

Nechte si pomoci s formulací promptu

Nemusíte vždy vědět, jak sestavit kvalitní prompt. Pokud si nejste jisti, co má zadání obsahovat, požádejte o pomoc přímo AI.

AI vám položí doplňující otázky nebo navrhne strukturu zadání. Tento postup bývá často rychlejší a efektivnější než snaha vytvořit dokonalý prompt.

Příklad promptu:

Potřebuji připravit podklad pro vedení k tématu digitalizace služby. Napiš mi, jaké informace a souvislosti ode mě potřebuješ, abys dokázal vytvořit co nejkvalitnější výstup.

3. Promptování pro typické úřední agendy

Většina z Vás nebude AI využívat k vytváření složitých technických řešení, ale především k práci s informacemi, texty a podklady.

Přestože se jednotlivé úkoly liší, platí, že AI poskytuje kvalitnější výsledky tehdy, když kromě samotného úkolu dostane také dostatek informací o kontextu, cílové skupině a požadované podobě výstupu.

Shrnutí dokumentů

Shrnování rozsáhlých dokumentů patří mezi nejčastější způsoby využití AI. Při zadávání je vhodné specifikovat, **na které informace** se má shrnutí **zaměřit**. Potřebujete identifikovat hlavní sdělení, termíny, úkoly, rizika, doporučení nebo dopady na konkrétní agendu? Významnou roli hraje **určení cílového adresáta** – jinak vypadá shrnutí pro vedoucího a jinak pro odborného specialistu. Současně je vhodné stanovit požadovanou délku a strukturu výstupu.

Příklad promptu

Shrň následující dokument do 10 bodů. Zaměř se na hlavní navrhovaná opatření, termíny plnění a identifikovaná rizika. Výsledky prezentuj jako stručný přehled pro ředitele odboru.

Bezpečnostní pravidlo

Před vložením dokumentu vždy posuďte, zda neobsahuje citlivé, neveřejné interní informace nebo obecně údaje, které nelze sdílet s daným nástrojem AI.

Příprava podkladů a briefingů

AI může urychlit přípravu podkladů, jednání a porad. Kvalita výstupu závisí na tom, zda **AI rozumí účelu**. Je vhodné uvést, **kdo bude materiál číst**, jaké rozhodnutí má podklad podpořit a jaké **informace jsou pro příjemce důležité**. Pokud potřebujeme stručný briefing, je vhodné požadovat zdůraznění klíčových sdělení, rizik a doporučení.

Příklad promptu

Připrav briefing na jednu stranu pro vedoucího oddělení před jednáním s externími partnery. Zaměř se na hlavní argumenty, očekávané dopady, rizika a doporučený postup.

Bezpečnostní pravidlo
Výstupy AI vždy ověřujte. AI může vynechat důležité informace nebo vytvořit nepřesné interpretace, které nelze bez kontroly převzít do rozhodovacích podkladů.

Psaní e-mailů a pracovních sdělení

Při tvorbě e-mailů je vhodné AI poskytnout **informace o adresátovi, účelu komunikace** a **požadovaném stylu**. Jasně definujte, zda má být sdělení formální, stručné, informativní nebo například zaměřené na vysvětlení problému. Užitečné bývá stanovit délku textu a požadovanou strukturu.

Příklad promptu
Připrav návrh profesionálního e-mailu adresovaného řediteli IT odboru. Cílem je informovat o stavu projektu a upozornit na možné zpoždění. Zachovej věcný a zdvořilý tón. Délka maximálně 250 slov.

Bezpečnostní pravidlo
Do AI vkládejte pouze takové údaje, které jsou v souladu s pravidly úřadu.

Analýza variant a příprava doporučení

Jednou z nejsilnějších schopností AI je rychlé porovnání. V promptu je vhodné jednoznačně **určit hodnoticí kritéria**, například náklady, přínosy, administrativní náročnost, dopady na občany nebo možná rizika. Současně je vhodné AI požádat, aby **vysvětlila své závěry** a upozornila na **předpoklady**, ze kterých vychází.

Příklad promptu
Rozpracuj a porovnej následující tři varianty řešení. U každé uveď výhody, nevýhody, náklady, administrativní dopady a hlavní rizika. Výsledek prezentuj v přehledné tabulce.

Bezpečnostní pravidlo
AI může pomoci s analýzou, ale nenese odpovědnost za správnost závěrů. Konečné hodnocení a rozhodnutí musí vždy provést člověk na základě ověřených informací a své odbornosti.

Převod odborného textu do srozumitelné podoby

V naší práci často vzniká potřeba vysvětlit odborné nebo právní informace širší veřejnosti, novým zaměstnancům nebo kolegům z jiných oblastí. V takových případech je vhodné AI přesně sdělit, **komu je text určen**, jaká je **očekávaná úroveň znalostí** a jak jednoduchý má být **jazyk**. Dobré výsledky přináší také požadavek na použití praktických příkladů.

Příklad promptu

Přepiš následující text srozumitelně pro kolegy z jiných úřadů bez odborných znalostí dané problematiky. Zachovej význam textu, ale omez odbornou terminologii a přidej jednoduché příklady.

Bezpečnostní pravidlo

Po zjednodušení text vždy zkontrolujte. Při převodu odborných nebo právních formulací může dojít ke ztrátě důležitých významových nuancí.

Vysvětlování grafů, tabulek a analytických podkladů

AI lze využít jako pomocníka při interpretaci dat. Pokud máte k dispozici graf, tabulku nebo analytický podklad, můžete AI nechat vysvětlit hlavní zjištění, trendy, souvislosti nebo význam dat srozumitelně. Je vhodné AI upřesnit, komu má být vysvětlení určeno, jak má být podáno a na které informace se má zaměřit.

Příklad promptu

Analyzuj přiložený graf a vysvětli jeho hlavní zjištění srozumitelně pro vedoucího bez statistického vzdělání. Uveď trendy, možné příčiny vývoje a skutečnosti, které by mohly být důležité pro rozhodování. Výstup zpracuj v pěti stručných bodech.

Bezpečnostní pravidlo

Při interpretaci dat vždy ověřte, zda AI správně pochopila obsah. AI může pomoci s vysvětlením, ale nemusí správně rozpoznat metodická omezení, kontext nebo význam ukazatelů. Proto by závěry měly vždy projít posouzením.

Při práci s jakoukoli agendou si vždy položte čtyři otázky:

1. **Co přesně má AI udělat?**
2. **Pro koho je výstup určen?**
3. **Jaké informace jsou pro mě nejdůležitější?**
4. **Mohu údaje, které chci použít, bezpečně vložit do nástroje AI?**

Pokud dokážete na tyto otázky odpovědět již při formulaci promptu, výrazně zvýšíte pravděpodobnost, že získáte kvalitní, využitelný a bezpečný výstup.

4. Pokročilé techniky

Základní pravidla často stačí pro běžnou práci s AI. Pokud však potřebujeme získat přesnější, hlubší nebo lépe strukturované výsledky, je vhodné využít pokročilejší techniky promptování. Ty umožňují vytvářet komplexnější zadání, zvyšovat relevanci odpovědí, postupovat systematicky při práci s AI a průběžně zlepšovat výsledky.

Pokročilé promptování neznamená používání složitých nebo technických formulací. Ve většině případů jde spíše o promyšlené **vedení dialogu s AI** tak, aby lépe porozuměla našemu cíli a dokázala poskytnout kvalitnější výstup.

Přidělení role

Jednou z nejúčinnějších technik je určení role, ve které má AI vystupovat. Tím pomáháme AI pochopit perspektivu, ze které má na problém nahlížet.

Určení role často vede k přesnějšímu výběru argumentů, vhodnějšímu stylu práce a lepší struktuře odpovědi.

Příklad promptu

Vystupuj jako analytik veřejné politiky. Posuď navrhované opatření z hlediska jeho přínosů, rizik a možných dopadů na občany.

Lze využít například role:

- analytika veřejných politik,
- právního analytika,
- projektového manažera,
- specialisty na komunikaci,
- odborníka na řízení rizik,
- facilitátora pracovního jednání.

Je však vhodné pamatovat na to, že role představuje pouze způsob práce nástroje. Neznamená, že by AI skutečně disponovala odbornou kvalifikací nebo nesla odpovědnost za své závěry.

Rozdělení složitého úkolu do kroků

Pokud je úkol rozsáhlý nebo obsahuje více částí, bývá efektivnější rozdělit jej na jednotlivé kroky. Můžeme tak systematičtěji pracovat s AI a obvykle to vede k přesnějším a přehlednějším výsledkům.

Namísto jediné obecné otázky nebo zadání je vhodné určit, jakými fázemi má AI projít.

Tato technika je užitečná při přípravě analýz, podkladů pro jednání nebo hodnocení různých variant řešení.

Příklad promptu

Postupuj v následujících krocích:

1. Shrň hlavní obsah dokumentu.
2. Identifikuj klíčové problémy.
3. Navrhni možné varianty řešení.
4. U každé varianty uveď výhody, nevýhody a rizika.
5. Na závěr doporuč nejvhodnější postup.

Před každou fází mi dej výsledek a zeptej se, zda můžeš pokračovat.

Požadavek na kritické zhodnocení

AI má přirozenou tendenci soustředit se na splnění zadání a hledání možných řešení. V naší praxi je však často stejně důležité vědět, kde mohou být slabá místa navrhovaného postupu.

Proto je vhodné AI výslovně požádat o kritické posouzení výsledku.

Tato technika pomáhá odhalovat slepá místa, která by při běžném zpracování mohla zůstat opomenuta.

Příklad promptu

Identifikuj hlavní rizika tohoto návrhu. Zaměř se na právní, finanční, organizační a reputační aspekty.

nebo:

Jaké jsou nejslabší stránky tohoto řešení a za jakých okolností by nemuselo fungovat?

Generování více variant

V řadě situací není cílem nalézt jednu „správnou“ odpověď, ale získat přehled různých možností. AI dokáže rychle navrhovat alternativní přístupy, které mohou rozšířit pohled na řešený problém.

Tento přístup je vhodný pro strategické plánování, návrhy opatření nebo přípravu materiálů pro rozhodování.

Příklad promptu

Navrhni tři možné způsoby řešení této situace:

- konzervativní variantu s minimálními změnami,
- středně náročnou variantu,
- ambiciózní variantu s největším očekávaným přínosem.

Pro každou variantu uveď odhadované přínosy, rizika a náročnost realizace.

Práce s doplňujícími otázkami

Jednou z podceňovaných technik je umožnit AI, aby si sama vyžádala chybějící informace.

Uživatelé často poskytují pouze část potřebného kontextu. Výsledkem bývají nepřesné nebo obecné odpovědi. Místo okamžitého generování výstupu lze AI požádat, aby nejprve identifikovala nejasnosti.

Tato technika zvyšuje relevanci výsledků, zejména u složitějších úkolů.

Příklad promptu

Pokud nemáš dostatek informací pro kvalitní odpověď, nejprve mi polož doplňující otázky.

nebo:

Před zpracováním úkolu identifikuj informace, které potřebuješ upřesnit.

Iterativní zlepšování výstupů

Pokročilé promptování není jednorázová aktivita. Kvalitního výsledku lze dosáhnout postupným upřesňováním zadání a navazujícími dotazy. Iterace patří mezi základní doporučení pro pokročilou práci s AI.

Tato technika výrazně zvyšuje relevanci výsledků, zejména u složitějších úkolů.

Pokročilí uživatelé AI nevytvářejí dokonalý prompt napoprvé. Místo toho využívají několik iterací, kterými výstup postupně přibližují cíli.

Příklad navazujících promptů

1. Zkraťodpověď na polovinu.
2. Přepiš text do podoby manažerského shrnutí.
3. Doplň argumenty podporující jednotlivé varianty.
4. Vysvětli problematiku jazykem srozumitelným pro neodbornou veřejnost.

Po vygenerování odpovědi lze například požádat o:

- větší stručnost,
- podrobnější vysvětlení,
- doplnění argumentace,
- změnu struktury,
- jiné cílové publikum,
- identifikaci rizik,
- vytvoření alternativních verzí.

Pokročilé techniky mohou vést k velmi přesvědčivým a propracovaným odpovědím. To však neznamená, že jsou automaticky správné. Čím komplexnější úkol AI zpracovává, tím důležitější je lidská kontrola výsledků.

Při práci s pokročilými prompty proto vždy:

- ověřujte fakta a zdroje,
- kontrolujte správnost interpretace,
- posuzujte přiměřenost doporučení,
- nepřenášejte na AI odpovědnost za rozhodování.

Pokročilé promptování není o složitějších příkazech, ale o lepším vedení AI při řešení úkolu.

Čím složitější je úkol, tím méně by měl prompt připomínat jednorázovou otázku a tím více by měl připomínat strukturované zadání práce kolegovi.

5. Jak zlepšovat výstupy

Ani zkušeným uživatelům se nepodaří vytvořit ideální prompt pokaždé na první pokus. Práce s generativní AI je ve většině případů iterativní proces – uživatel zadá úkol, vyhodnotí výsledek a následně prompt nebo navazující instrukce upraví.

Pokud výstup neodpovídá očekávání, nemusí být problém v samotné AI. Ve většině případů je příčinou některý z následujících problémů:

- nejasně definovaný cíl,
- nedostatečný kontext,
- příliš obecné zadání,
- chybějící instrukce k podobě výstupu,
- nesprávně zvolená úroveň detailu.

Schopnost rozpoznat tyto problémy a systematicky je odstraňovat představuje jednu z důležitých dovedností při práci s AI.

Nejprve určete, co přesně není v pořádku

Mnoho uživatelů reaguje na neuspokojivý výsledek tím, že jednoduše zopakuje stejný dotaz jinými slovy. Tento postup však často nevede ke zlepšení.

Místo toho je vhodné nejprve identifikovat konkrétní problém.

Položte si otázku:
Co přesně mi na výsledku vadí?

Často se jedná o jeden z následujících případů

Problém	Typický projev
Příliš obecná odpověď	Chybějí detaily nebo konkrétní doporučení
Příliš dlouhá odpověď	Obsahuje nadbytečné informace
Nedostatek struktury	Text je nepřehledný
Chybějící informace	AI opomenula důležitou část zadání
Nevhodný styl	Výstup neodpovídá cílové skupině
Nepřesnosti	Objevují se sporná nebo neověřená tvrzení

Po identifikaci problému je možné prompt cíleně upravit.

Upravujte pouze jednu věc najednou

Při zlepšování výstupů bývá efektivnější postupovat postupně. Pokud současně změníte úkol, kontext, formát, cílovou skupinu i rozsah, nebude zřejmé, která změna vedla ke zlepšení nebo zhoršení výsledku.

Lepší je **měnit jednotlivé prvky samostatně** a průběžně vyhodnocovat jejich dopad.

Příklad

Původní požadavek:

Shrň tento dokument.

- První úprava:

Shrň dokument do 10 bodů.

- Druhá úprava:

Shrň dokument do 10 bodů a zaměř se pouze na termíny a povinnosti.

- Třetí úprava:

Výstup připrav jako podklad pro vedoucího pracovníka.

Požádejte AI o sebehodnocení

Užitečnou technikou je požádat AI o vyhodnocení vlastní odpovědi.

Příklad promptu

Vyhodnoť kvalitu své odpovědi. Co v ní může být nepřesné, neúplné nebo založené na předpokladech?

nebo:

Jaké důležité informace v této analýze mohou chybět?

Tento přístup pomáhá odhalit slabá místa, která nejsou na první pohled patrná. Je však třeba nezapomenout, že ani toto hodnocení nemusí být bezchybné a nenahrazuje odbornou kontrolu člověka.

Požádejte AI o návrh lepšího promptu

Pokud opakovaně nedosahujete požadovaného výsledku, můžete AI požádat o pomoc i se samotnou formulací zadání. Tato technika je velmi efektivní pro začátečníky, kteří si ještě nevytvořili návyk strukturovaného zadávání úkolů.

Příklad promptu

Jak bych měl přeformulovat svůj prompt, abych získal přesnější odpověď?

nebo:

Jaké informace ti v tomto zadání chybí?

Ověřujte fakta a předpoklady

Některé problémy nelze odstranit pouhou úpravou promptu. Generativní AI může vytvářet odpovědi, které vypadají přesvědčivě, ale obsahují nepřesnosti nebo neověřená tvrzení.

Zejména u:

- právních informací,
- legislativních podkladů,
- statistických údajů,
- odborných analýz,
- veřejných politik

je vždy nutné provést vlastní kontrolu.

Prompt může zvýšit kvalitu odpovědi, ale nemůže nahradit odborné ověření.

Univerzální „záchranné“ prompty

Pokud si nejste jisti, proč není výsledek kvalitní, mohou pomoci následující univerzální instrukce:

Chybějící informace

Jaké informace potřebuješ k vytvoření kvalitnější odpovědi?

Kritické zhodnocení

Co je na této odpovědi nejslabší?

Lepší struktura

Navrhni vhodnější strukturu výstupu.

Vyšší přesnost

Které části odpovědi mohou být založeny na předpokladech nebo neověřených informacích?

Jiná cílová skupina

Přizpůsob výstup pro ředitele odboru v úřadu.

Zkušení uživatelé AI nevytvářejí dokonale formulované prompty na první pokus. Jejich výhodou je schopnost průběžně vyhodnocovat výsledky, identifikovat problémy a systematicky je odstraňovat.

Pokud nejste spokojeni s odpovědí AI, nezačínejte znovu od nuly. Nejprve určete, co konkrétně je potřeba zlepšit, a teprve poté upravte zadání. Právě tento postup vede ke zvyšování kvality výstupů.

6. Nejčastější chyby

Začínající i pokročilí uživatelé se při práci s generativní AI často dopouštějí podobných chyb. Nejde přitom o technické nedostatky ani o neznalost konkrétního nástroje. Ve většině případů jsou příčinou nejasná očekávání, nedostatek informací v zadání nebo nesprávný způsob práce s výstupy.

Dobrou zprávou je, že většině těchto chyb lze snadno předcházet. Stačí porozumět tomu, proč vznikají a jak ovlivňují kvalitu odpovědí.

Vkládání citlivých informací

Při práci s AI je snadné zapomenout, že zadané informace mohou mít různou úroveň citlivosti.

Nevhodné je zejména vkládání citlivých osobních údajů nebo utajovaných skutečností.

Vhodný postup:

Před vložením informací si vždy položte otázku:

- Mohu tyto údaje bezpečně sdílet s použitým nástrojem AI?

Pokud si nejste jisti, řiďte se interními pravidly pro práci s různými typy údajů nebo informace anonymizujte.

Příliš obecné zadání

Nejčastější problém při práci s AI spočívá v tom, že uživatel poskytne příliš málo informací.

Výsledkem bývá dlouhá a obecná odpověď, která sice nemusí být vyloženě špatná, ale často není příliš užitečná.

Prompt:

Napiš mi něco o digitalizaci.

je natolik obecný, že AI nemůže vědět:

- jaký aspekt digitalizace uživatele zajímá,
- komu má být text určen,
- jak podrobný má být,
- jaký je účel výstupu.

Lepší postup:

Definujte:

- konkrétní téma,
- cílovou skupinu,
- účel,
- požadovaný výstup.

Například:

Vysvětli hlavní přínosy digitalizace služeb veřejné správy pro zaměstnance úřadů. Výstup zpracuj do pěti stručných bodů.

Chybějící kontext

AI není schopna domýšlet si okolnosti, které uživatel zná, ale nezmínil je.

Prompt:

Připrav shrnutí tohoto dokumentu.

nedává informaci o tom:

- kdo bude shrnutí číst,
- jaké informace jsou důležité,
- v jaké situaci bude použito.

Lepší postup:

- Poskytněte informace o účelu dokumentu a jeho příjemci.

Například:

Připrav shrnutí pro vedoucího odboru. Zaměř se na hlavní doporučení, termíny a možná rizika.

Příliš mnoho úkolů v jednom promptu

Uživatelé často vloží do jednoho zadání mnoho různých požadavků.

Takové zadání sice AI zpravidla zpracuje, ale výstup bývá méně kvalitní než při postupném řešení jednotlivých kroků.

Důvod je jednoduchý: AI musí současně plnit několik různých úkolů, které mohou vyžadovat odlišný způsob práce.

Prompt:

Shrň dokument, navrhni opatření, vytvoř prezentaci, připrav tiskovou zprávu a zhodnoť finanční dopady.

Lepší postup:

- Rozdělte práci do více kroků.

Například:

- Shrň dokument.
- Identifikuj hlavní problémy.
- Navrhni možná opatření.
- Připrav prezentaci na základě předchozích výsledků.

Očekávání absolutní přesnosti

Generativní AI může vytvářet odpovědi, které působí velmi přesvědčivě. To však neznamená, že jsou automaticky správné.

AI:

- nemusí znát všechny souvislosti,
- může nesprávně interpretovat zdrojové informace,
- může generovat nepřesná nebo neověřená, zavádějící tvrzení.

Tento problém bývá označován jako „halucinace“.

Vhodný postup:

Výstupy vždy:

- ověřujte,
- porovnávejte se zdrojovými dokumenty,
- kontrolujte odbornou správnost,
- využívejte vlastní odborný úsudek.

AI je pomocník, nikoli autorita.

Nedostatečné využívání iterací

Někteří uživatelé očekávají, že AI vytvoří finální výsledek po jediném zadání.

Ve skutečnosti však nejlepší výsledky vznikají postupným zpřesňováním požadavků.

Práce s AI se často podobá spolupráci s kolegou:

- zadáme první úkol,
- vyhodnotíme výsledek,
- doplníme instrukce,
- výstup postupně vylepšujeme.

Vhodný postup:

Nebojte se navazujících promptů.

Například:

- Zkraťte text o třetinu.
- Doplň argumentaci.
- Zaměř se více na finanční dopady.
- Přizpůsob výstup pro vrcholové vedení úřadu.

Ignorování slabých míst odpovědi

Mnoho uživatelů věnuje pozornost pouze tomu, co AI říká. Méně často se ptají na to, co mohla opomenout.

Přitom právě tato otázka bývá u mnoha typů úkolů velmi důležitá.

Vhodný postup:

Pravidelně používejte doplňující otázky.

Například:

- Jaká rizika mohou být přehlédnuta?
- Jaké protiargumenty existují?
- Které předpoklady jsou pro tento závěr klíčové?
- Co by mohlo být na této analýze nepřesné?

Většina problémů při práci s AI nevzniká proto, že by nástroj nebyl dostatečně schopný. Nejčastěji jsou výsledkem chyb nebo opomenutí při promptování.

Než budete výstup hodnotit jako nekvalitní, ověřte si, že jste se vyhnuli výše uvedeným chybám a prompt obsahuje všechny důležité prvky.

Čím jasněji formulujete své požadavky a čím důsledněji kontrolujete odpovědi, tím více užitku vám AI přinese.

7. Jak AI „přemýšlí“

Pro efektivní práci s generativní AI není nutné rozumět všem technickým detailům fungování jazykových modelů. Je však užitečné pochopit několik základních principů, které vysvětlují, proč AI někdy poskytuje velmi kvalitní odpovědi a jindy naopak výsledky, které jsou nepřesné, vágní nebo zavádějící.

Lepší porozumění fungování AI pomáhá formulovat kvalitnější prompty, správně interpretovat výstupy a vyhnout se přehnaným očekáváním.

AI nevyhledává odpovědi jako člověk

Mnoho uživatelů si představuje, že AI funguje podobně jako internetový vyhledávač nebo odborník, který má uložené znalosti a podle potřeby si je vybavuje. Ve skutečnosti je princip jiný.

Jazykový model pracuje s pravděpodobnostmi. Na základě svého tréninku odhaduje, jaká slova, věty a spojení mají s největší pravděpodobností následovat po zadaném textu.

Jinými slovy negeneruje odpověď proto, že by „věděl“, ale proto, že rozpoznává vzorce v jazyce.

AI pracuje pouze s tím, co dostane

Jedním z nejdůležitějších poznatků pro práci s prompty je skutečnost, že AI nezná záměr uživatele a nemá jeho odbornost. Nevidí důležité dokumenty, nezná kontext ani nerozumí okolnostem, které nebyly výslovně uvedeny.

Pokud v promptu chybí důležitá informace, model ji často doplní na základě odhadu. To je jeden z hlavních důvodů, proč na stejné téma můžeme dostat rozdílné výsledky podle kvality zadání.

Čím více relevantního kontextu AI obdrží, tím větší je pravděpodobnost, že odpověď bude odpovídat naší potřebě.

AI nerozlišuje automaticky důležité a nedůležité informace

Člověk při čtení dokumentu intuitivně rozpozná, které části jsou podstatné a které méně. AI takovou schopnost nemá automaticky.

Pokud požádáte:

“Shrň tento dokument.”

nemusí AI vědět, zda jsou pro vás důležité:

- termíny,
- finanční dopady,
- právní aspekty,
- úkoly,
- identifikovaná rizika.

Proto je vhodné AI vždy sdělit, na co se má zaměřit.

Například:

Shrň dokument a zaměř se na navrhovaná opatření, termíny plnění a související rizika.

AI může vytvářet nepřesné informace

Generativní AI může někdy produkovat odpovědi, které jsou formulovány sebevědomě a přesvědčivě, ale obsahují chyby.

Může například:

- nesprávně interpretovat fakta,
- vytvořit neexistující souvislosti,
- uvést nepřesné údaje,
- opomenout důležitý kontext.

Tyto situace nejsou výjimečné a je třeba s nimi počítat.

Žádný výstup AI by neměl být přebírán bez lidské kontroly.

Platí to především pro:

- právní informace,
- analytické závěry,
- statistické údaje,
- rozhodovací podklady,
- komunikaci s veřejností.

AI reaguje na způsob komunikace

Jazykový model citlivě reaguje na formulaci zadání. Malá změna v promptu může vést k výrazně odlišnému výsledku.

Například rozdíl mezi prompty:

“Popiš výhody navrhovaného opatření.”

a

“Kriticky zhodnoť navrhované opatření a identifikuj jeho možná rizika.”

povede k odlišné analýze stejného tématu.

Z tohoto důvodu je promptování ve skutečnosti především dovedností formulovat jasné instrukce. Čím více relevantního kontextu a jasných instrukcí AI obdrží, tím větší je pravděpodobnost, že odpověď bude odpovídat naší potřebě.

Pro efektivní práci s AI není potřeba vědět, jak fungují jazykové modely do technických detailů. Stačí si osvojit několik základních principů:

- AI nečte myšlenky a potřebuje jasné instrukce.
- AI pracuje pouze s informacemi, které obdrží.
- AI ne vždy pozná, co je pro vás důležité.
- AI může vytvářet nepřesné nebo neúplné odpovědi.
- AI reaguje na kvalitu zadání.

Neptejte se pouze „Co mi AI odpověděla?“, ale také „Proč mi odpověděla právě takto?“. Odpověď často najdete ve svém vlastním promptu.

Checklist promptovací rutiny

Tento checklist slouží jako rychlá kontrola před odesláním promptu i před použitím výsledku vytvořeného AI. Několik desítek sekund věnovaných této kontrole může významně zvýšit kvalitu výstupu a snížit riziko chyb.

Před zadáním promptu

Úkol

- [ ] Jasně jsem definoval(a), co má AI udělat.
- [ ] Zaměřuji se na jeden konkrétní úkol nebo logicky navazující kroky.
- [ ] Zadání neobsahuje nejasné formulace typu „něco o…“, „podívej se na…“ nebo „pomoz mi s tím“.

Kontext

- [ ] Uvedl(a) jsem dostatek informací o situaci, ve které bude výstup použit.
- [ ] AI ví, komu je výstup určen.
- [ ] AI rozumí účelu výstupu (informace, analýza, briefing, e-mail apod.).

Požadavky

- [ ] Definoval(a) jsem styl, rozsah nebo úroveň detailu.
- [ ] Uvedl(a) jsem, na které informace se má AI zaměřit.
- [ ] Specifikoval(a) jsem případná omezení nebo podmínky.

Výstup

- [ ] Uvedl(a) jsem požadovanou podobu výstupu.
- [ ] AI ví, zda má vytvořit tabulku, seznam bodů, shrnutí, e-mail nebo jiný formát.
- [ ] Stanovil(a) jsem požadovanou délku nebo strukturu.

Bezpečnostní kontrola

- [ ] Prompt neobsahuje osobní údaje, které nelze zadat do AI.
- [ ] Prompt neobsahuje neveřejné nebo citlivé informace.
- [ ] Prompt neobsahuje informace podléhající zvláštnímu režimu ochrany.
- [ ] Použití daného nástroje AI je v souladu s interními pravidly organizace.

Po obdržení výstupu

Kontrola kvality

- [ ] Výstup odpovídá zadání.
- [ ] Výstup obsahuje všechny požadované části.
- [ ] Výstup je srozumitelný a prakticky použitelný.
- [ ] Forma odpovídá cílovému publiku.

Kontrola správnosti

- [ ] Ověřil(a) jsem důležitá fakta, údaje a tvrzení.
- [ ] Zkontroloval(a) jsem, zda AI něco podstatného neopomenula.
- [ ] Posoudil(a) jsem, zda nejsou závěry založeny na nepodložených předpokladech.
- [ ] Nepřebírám výstup nekriticky pouze proto, že zní přesvědčivě.

Finální kontrola

- [ ] Jsem schopen/schopna převzít odpovědnost za použití tohoto výstupu.
- [ ] Pokud bude výstup dále použit, prošel odpovídající odbornou kontrolou.

Pokud si mám před odesláním promptu zapamatovat pouze jednu věc:

Ví AI dost přesně, co má udělat, v jakém kontextu a jak má vypadat výsledek?

Deset zlatých pravidel promptování

1. Nejprve si ujasněte, co skutečně potřebujete získat, a teprve potom formulujte prompt.
2. Popisujte úkol co nejkonkrétněji a nenechávejte AI důležité věci domýšlet.
3. Vždy poskytujte relevantní kontext a informaci o cílové skupině.
4. Určete požadavky na obsah, styl a úroveň detailu odpovědi.
5. Definujte podobu výstupu – tabulka, seznam bodů, shrnutí, e-mail nebo analýza.
6. Složité úkoly rozdělujte do několika kroků místo jednoho rozsáhlého zadání.
7. Využívejte navazující prompty a výstupy postupně zpřesňujte.
8. Ptejte se nejen na řešení, ale i na rizika, omezení a alternativní pohledy.
9. Nikdy nepovažujte výstup AI za automaticky správný a vždy ověřujte důležitá fakta.
10. Nevkládejte do AI informace, které nesmíte sdílet nebo za jejichž ochranu odpovídáte.

Kvalitní prompt znamená jasný úkol, dostatek kontextu, srozumitelné požadavky, bezpečné použití dat a kritickou kontrolu výsledku.